

#5 (45), 2019 część 8

Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe

(Warszawa, Polska)

Czasopismo jest zarejestrowane i publikowane w Polsce. W czasopiśmie publikowane są artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Czasopismo publikowane jest w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim.

Artykuły przyjmowane są do dnia 30 każdego miesiąca.

Częstotliwość: 12 wydań rocznie.

Format - A4, kolorowy druk

Wszystkie artykuły są recenzowane

Każdy autor otrzymuje jeden bezpłatny egzemplarz czasopisma.

Bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej czasopisma.

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

Rada naukowa

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

#5 (45), 2019 part 8

East European Scientific Journal

(Warsaw, Poland)

The journal is registered and published in Poland. The journal is registered and published in Poland. Articles in all spheres of sciences are published in the journal. Journal is published in **English, German, Polish and Russian.**

Articles are accepted till the 30th day of each month.

Periodicity: 12 issues per year.

Format - A4, color printing

All articles are reviewed

Each author receives one free printed copy of the journal

Free access to the electronic version of journal

Editorial

Editor in chief - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

The scientific council

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

**Dawid Kowalik (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
**Peter Clarkwood(University College
London)**
Igor Dzedzic (Polska Akademia Nauk)
**Alexander Klimek (Polska Akademia
Nauk)**
**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**
Kehan Schreiner(Hebrew University)
**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
**Mikołaj Żukowski (Uniwersytet
Warszawski)**
**Mateusz Marszałek (Uniwersytet
Jagielloński)**
**Szymon Matysiak (Polska Akademia
Nauk)**
**Michał Niewiadomski (Instytut
Stosunków Międzynarodowych)**
Redaktor naczelny - Adam Barczuk

1000 kopii.

**Wydrukowano w «Aleje Jerozolimskie
85/21, 02-001 Warszawa, Polska»**

**Wschodnioeuropejskie Czasopismo
Naukowe**

Aleje Jerozolimskie 85/21, 02-001
Warszawa, Polska

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

**Dawid Kowalik (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
**Peter Clarkwood(University College
London)**
Igor Dzedzic (Polska Akademia Nauk)
**Alexander Klimek (Polska Akademia
Nauk)**
**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**
Kehan Schreiner(Hebrew University)
**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
**Mikołaj Żukowski (Uniwersytet
Warszawski)**
**Mateusz Marszałek (Uniwersytet
Jagielloński)**
**Szymon Matysiak (Polska Akademia
Nauk)**
**Michał Niewiadomski (Instytut
Stosunków Międzynarodowych)**
Editor in chief - Adam Barczuk

1000 copies.

**Printed in the "Jerozolimskie 85/21, 02-
001 Warsaw, Poland»**

East European Scientific Journal

Jerozolimskie 85/21, 02-001 Warsaw, Po-
land

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

СОДЕРЖАНИЕ

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

Каменецкая Ю.В. СОВРЕМЕННЫЙ УКРАИНСКИЙ ЭКСЛИБРИС В СОБРАНИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО МУЗЕЯ ФРЕДЕРИКСХАВНА.....	4
--	---

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

Антончик Е.Г. ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ УЧЕНЫХ- БЕЛОРУСОВЕДОВ ГДР В 50-Е – 80-Е ГГ. XX ВЕКА.....	8
Кубарев В.В. ЛЮДСКИЕ ПОТЕРИ СССР В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ.....	12
Малащук О.С., АМПЕЛОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ (XX СТОЛІТТЯ)	30
Підпригора І.І. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В 1992-2014 РОКАХ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	36
Прищепя А.И. ФЛЕГОНТ ПОКАЗАНЬЕВ: « ЖИЗНЬ В ФУТЛЯРЕ НЕ ПО МНЕ...»	42
Коваленко С.Д. ВСЕСОЮЗНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ НАУКОВИХ МЕТОДІВ ПОСІВУ – КООРДИНАТОР РОБОТИ ХАТ-ЛАБОРАТОРІЙ (1936–1941) ДЛЯ ПОТРЕБ КОЛГОСПНОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ	44

КУЛЬТУРОЛОГИЯ

Верхоглядое И.К. УШЕЛ, ЧТОБЫ ОСТАТЬСЯ: ОБРАЗ СЕРГЕЯ ДОВЛАТОВА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ДОКУМЕНТАЛИСТИКЕ	50
Дин С. ОБРАЗ РОССИИ В СОВРЕМЕННЫХ КИТАЙСКИХ СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ.....	52
Лозовая Н.Н. ОСОБЕННОСТИ МАТЕРИАЛИЗАЦИИ ЭСТЕТИЧЕСКИХ ИДЕЙ НА ПРИМЕРЕ КОМПОЗИЦИИ ПЛАКАТА.	56

ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

Shakarov U.B., Bekbaeva D.D. HOW TO BECOME A PUBLIC SERVANT?	60
Исабаев М.Б. ФРАКЦИЯ ЯВЛЯЕТСЯ ОСНОВНЫМ ПУНКТОМ В ПРОЦЕССЕ ПРИНЯТИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В ПАРЛАМЕНТЕ	61
Поляченко А.В. ЭВОЛЮЦИЯ МЕХАНИЗМОВ ПРОГНОСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЕВРОПЕЙСКИХ АНАЛИТИЧЕСКИХ ЦЕНТРОВ ПРИ АНАЛИЗЕ ЕВРОПЕЙСКО-АМЕРИКАНСКИХ ОТНОШЕНИЙ.....	67

21. Перепись населения СССР на 15 января 1959 года. Ссылка на портал: <http://www.webgeo.ru/index.php?r=33&id=431>
22. Указ Президиума ВС СССР от 05.07.1945. «О праве на выход из советского гражданства лиц польской и еврейской национальностей и членов их семей, являющихся гражданами СССР в силу Указа Президиума Верховного Совета СССР от 29 ноября 1939 года "О приобретении гражданства СССР жителями западных областей Украинской и Белорусской Советских Социалистических Республик»
23. Ф. Д. Лившиц: «Перепись с особым местом в истории (Перепись населения 1937 года)». «Демографические процессы в СССР». М., «Наука», 1990, с. 174-203.
24. А.Г. Волков. Опубликовано в: Перепись населения СССР 1937 года. История и материалы /Экспресс-информация. Серия "История статистики". Выпуск 3-5 (часть II). М., 1990/ С. 6-63.
25. Сведения городской комиссии по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников о числе погибшего в Ленинграде населения ЦГА СПб, Ф.8357. Оп.6. Д. 1108 Л. 46-47.
26. Friedrich, Jörg. The Fire: The bombing of Germany, 1940-1945. — New York : Columbia University Press, 2006. — ISBN 0-231-13380-4.
27. Чрезвычайная госкомиссия, Данные ЧКГ о людских потерях СССР в годы войны: март 1946 г. N. 4 /2016.
28. ЦГИА Латв. ССР. ф. Р-802, оп.1, д.4, л.145.
29. Литвин, А. К вопросу о количестве людских потерь Беларуси в годы Великой Отечественной войны (1941—1945 гг.) // Беларусь у XX стагоддзі: [Зб. навук. прац.] / Навук. рэд. В. П. Андреев. Вып. 1. — Мн.—Томск: Водолей, 2002. — 191 с. — С. 136—137. — ISBN 5-8299-0028-9.
30. Дитер Поль. Знищення українських євреїв за німецької військової адміністрації і в рейхс-комісаріаті «Україна» // Шоа в Україні. Історія, свідчення, увічнення. За редакцією Рея Брендона та Венді Лауер — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. — 500 с. з іл. — С. 42
31. Круглов А.И. Хроника Холокоста в Украине 1941—1944 гг. — Запорожье: Премьер, 2004. — 208 с. — ISBN 966-685-135-0
32. Военно-исторический журнал. 1991, № 8, с. 28.
33. Великая Отечественная война 1941—1945. Энциклопедия. — М., 1985, с. 742.
34. Военно-исторический журнал. 1990, № 6, с. 27.
35. Марайке Фаллет, Симоне Кайзер. «Главное — выжить» // Der Spiegel/Профиль. — № 22 (625) 15 Июня 2009.
36. Schikorra C. Forced prostitution in the Nazi concentration camps / Peter Hayes, Dagmar Herzog, Holocaust Educational Foundation. — Lessons and Legacies VII: The Holocaust in International Perspective. — Northwestern University Press, 2006. — P. 169—178. — 480 p. — (Lessons & Legacies). — ISBN 9780810123717.
37. Stadt Nürnberg. Inhalt des Statistischen Jahrbuches 1935.
38. Gregorovich, Andrew. World War II in Ukraine: Ostarbeiter Slave Labor. InfoUkes.com. — Reprinted from FORUM Ukrainian Review No. 92, Spring 1995 / Forum: A Ukrainian Review / Ukrainian Fraternal Association.
39. Социологические исследования, 1991, № 12, с. 10.
40. Полян П.М. Жертвы двух диктатур: Остарбайтеры и военнопленные в третьем рейхе и их репатриация. — М., 1996. С. 146. Ссылка: <https://www.politpros.com/journal/read/?ID=1571&journal=124>
41. О криминальном сжигании трупов / Кувшинов В.А. // Судебная медицина и реаниматология. Материалы расширенной конференции судебных медиков Татарии (научные труды). — Казань, 1969. — Т. 26. — С. 79-81.
42. Федеральный и военный архивы Германии и Центральный архив Министерства обороны РФ (ф. 500, оп. 12450, д. 86).
43. В. И. Феськов, К.А.Калашников, В.И.Голиков. Советская Армия в годы «холодной войны» (1945—1991), Томск: Изд-во Том. гос. ун-та, 2004 г. — 246 с., ISBN 5-7511-1819-7.

Malaschuk O.S.,

PhD, Associate Professor,

Odessa State Agrarian University;

candidate for a doctor's degree of the National Agricultural Library NAAS Ukraine

(Ukraine, Odessa)

AMEPELOGRAPHIC RESEARCHES OF THE SOVIET PERIOD (XX CENTURY)

Малащук О.С.,

кандидат економічних наук, доцент,

Одеський державний аграрний університет;

докторант Національної сільськогосподарської бібліотеки НААН України

(Україна, Одеса)

АМПЕЛОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ (XX СТОЛІТТЯ)

Summary: Features of the development of ampelography on the territory of USSR in the 20th century are researched. Methods of studying and describing grape varieties are explored. Works of the centers of ampelographic research on the territory of Ukraine is studied. They include studies of the Ukrainian Research Institute of Viticulture and Wine V.E.Tairova (Odessa) and the All-Union Research Institute of Winegrowing and Viticulture "Magarach" (Yalta). The historiography of ampelographic outcomes of Soviet scientists is analyzed. The best expression of the achievements of the ampelography of the Soviet period was the publication of the collective work "Ampelography of USSR" (1946-1969) in which by expeditionary method the varietal resources of different regions of the USSR viticulture were identified, the method of description and study of grapes' varieties in collections was developed and tested.

Анотація. Розглянуто особливості розвитку ампелографії на території СРСР в 20 столітті. Досліджено методики вивчення та опису сортів винограду. Вивчено роботу центрів ампелографічних досліджень на території України: Українського науково-дослідного інституту виноградарства і виноробства ім. В.С.Тайрова (м. Одеса) та Всесоюзного науково-дослідного інституту виноградарства і виноробства «Магарач» (м. Ялта). Проаналізовано історіографію ампелографічних напрацювань радянських вчених. Встановлено, що найкращим вираженням досягнень ампелографії радянського періоду було видання колективної праці «Ампелографія СРСР» (1946-1969рр.), в якій експедиційним методом виявлені сортові ресурси різних районів виноградарства СРСР, розроблена і перевірена методика опису та вивчення сортів, вивчені сорти винограду в колекціях.

Keywords: *ampelography, viticulture, grape varieties, ampelographic collection, ampelographic research.*

Ключові слова: *ампелографія, виноградарство, сорти винограду, ампелографічна колекція, ампелографічні дослідження.*

Постановка проблеми. Врахування технологічного потенціалу сортів винограду та науково-обґрунтований їх підбір до конкретних природно-кліматичним умов території забезпечує гарантоване отримання високоякісної конкурентоспроможної продукції виноградарства, підвищує ефективність агротехнічних заходів з вирощування виноградників та захист їх від хвороб і шкідників. Питання про підбір сортів винограду для тих чи інших районів у відповідності з їх спеціалізацією достатньо складне. Головне місце в цьому відведено ампелографії – науці, що уособлює в собі знання про морфологічні та агробіологічні ознаки і властивості різних за генетичним походженням сортів винограду, а також їх мінливість в залежності від екологічних умов району вирощування. В зв'язку з цим зростає інтерес науковців до систематизації наукових ампелографічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення ампелографії радянського періоду не було об'єктом спеціального історичного дослідження з боку українських науковців. Поряд з цим існує низка наукових праць радянських науковців, у яких окремі аспекти даної тематики були розглянуті. Серед них роботи Голодриги П.Я. [5], Лазаревського М.А. [1, 10], Негруля А.М. [1-3], Перстнева Н.Д. [15], Пеляха М.А. [13-14], Трошина Л.П. [18-19], Тимуша А.І. [7] та ін. Тому на сьогодні залишається актуальним і потребує подальшого узагальнення аналіз напрацювань в цій сфері.

Постановка завдання. Мета статті полягає у історіографічному узагальненні ампелографічних досліджень радянського періоду для вивчення розвитку виноградарства як науки на території України.

Виклад основного матеріалу. Сортний склад винограду виноградних районів Російської імперії (Криму, Бессарабії, Закавказзя, Середньої

Азії, Дагестану) на початку 20 ст. були мало вивчені. Ці роботи активізувались після Першої світової війни.

Після жовтневої соціалістичної революції ампелографія на території СРСР проводилась за такими напрямками – вивчення величезних сортових багатств районів виноградарства країни. Починаючи з середини 20-30рр. 20 ст. в державі почали проводитись роботи з вивчення місцевого сортименту винограду шляхом закладання колекційних ділянок. За відносно короткий проміжок часу (близько 20 років) зусиллями великої кількості наукових співробітників було вивчено і описано біля 1200 місцевих аборигенних сортів винограду.

Другим, дуже важливим напрямком ампелографії в післяреволюційний період було удосконалення методики вивчення та описання сортів.

Велику роботу із сортовивчення винограду проводив Болгарев Павло Тимофійович. Його праця «Про значення квітів винограду в ампелографії» (1928р.) покладена в основу всіх ампелографічних описів. Особливості будови квітки стали обов'язковою ампелографічною ознакою. Крім того, тут вперше був показаний морфогенез квітки з поступовим переходом від чоловічого до гермафродитного. На відміну від існуючих ампелографічних робіт в СРСР та за кордоном, Болгарев дає опис не лише морфологічних ознак сортів, але і вводить агробіологічні, біохімічні і технологічні описи, які забезпечують усесторонню оцінку сорту [16, с.31-32].

Найбільш повно методика ампелографічних досліджень була розроблена Лазаревським в праці «Методика ампелографічних описів» (1936р.), де досліджено сорти виноградів Магарацької ампелографічної колекції. Подібні роботи в СРСР до того не видавались, і кожен ампелограф був «сам собі методистом». Поява такого керівництва гаранту-

вало однотипність ампелографічних методів описів, обліків, спостережень і аналізів, які застосовувались.

Над методикою ампелографічних досліджень Лазаревський продовжив працювати в наступні роки, доповнюючи її і удосконалюючи. Результати цієї роботи чітко визначили методи ботанічного опису і агробіологічного вивчення винограду, тобто програму ампелографії. Вони відображені в праці «Методы ботанического описания и агробіологического изучения сортов винограда» (1946р.) [10, с.347-401]. За методикою опису сортів винограду Лазаревського описані сорти в «Ампелографії СРСР».

Для встановлення дійсних відмінностей чи близькості сортів був застосований методом порівняльної ампелографії (М.А. Лазаревський, Я.Ф.Кац, Є.Б. Іванова та інші). Суть цього методу полягає в порівнянні двох сортів за переліком морфологічних ознак і біологічних властивостей, які найменше змінюються. Для цього за певною методикою проводиться опис кожного сорту в різних місцях його культури і потім порівнюється кожна ознака окремо. При співпаданні всіх ознак в двох порівнювальних сортів їх вважають одним сортом. В разі відмінностей за декількома несуттєвими ознаками проводиться додаткова перевірка. Для кінцевого вирішення питання, чи належать ці сорти до двох чи представляють собою варіацію одного сорту, сорти висаджують в одному місці та порівнюють на фоні однакової агротехніки в колекціях.

На основі методу порівняльної ампелографії і порівняння сортів в колекціях було виявлено велику кількість синонімів. Лише в колекції «Магарача» було встановлено більше 100 синонімів. В результаті ампелографічного вивчення культивованих в СРСР сортів винограду були виявлені цінні місцеві та інші сорти, які вже увійшли в стандартні сортименти певних районів [1].

Розповсюдження на території СРСР великої кількості сортів винограду та поява великої кількості синонімів одного і того ж сорту, а також випадки перейменування сортів на нових місцях їх вирощування, продовжувало створювати плутанину в ампелографічних дослідженнях. Для цього з метою обліку і вивчення сортових ресурсів винограду та відповідно до наказу Наркому харчової промисловості СРСР в 1937р. було поставлено завдання – складання праці «Ампелографія СРСР». Відповідальним редактором був призначений Н.Н. Простосердов. В перші роки, рекогносцивальні роботи велись досить повільно. З 1939р. була затверджена редколегія в складі 13 осіб на чолі з відповідальним редактором А.М. Фролов-Багреєвим, з того часу роботи зі складання «Ампелографії СРСР» активізувались, до її складання і підготовки було залучено біля 250 осіб та була проведена величезна робота з інвентаризації і впорядкування сортів винограду країни [14].

Ампелографія СРСР включає опис 3070 сортів винограду, в тому числі 1775 вітчизняних і 1295 за-

рубіжних; із загальної кількості описаних сортів винограду: 1445 технічних, 1232 столових і 393 універсальних (столово-технічних). Ампелографія СРСР дає розгорнуту характеристику кожного сорту у всіх районах його вирощування, причому, крім морфологічного опису, подається детальна агробіологічна і господарська характеристика сорту. Такий метод опису дозволяє виявити вимоги сортів до умов навколишнього середовища і на цій основі підійти до наукового вирішення питання про сортове районування і сортової агротехніку [1-6].

Ампелографічний опис сортів винограду проводять за схемою, розробленою колективом ампелографів і прийнятої в «Ампелографія СРСР». Ця методика дозволяє дати наукову об'єктивну єдину характеристику ознак сортів з врахуванням їх мінливості під впливом умов навколишнього середовища і технології вирощування.

«Ампелографія СРСР» складається з двох видань: основного 6-ти томного (1946-1956рр.) за загальною редакцією А.М. Фролов-Багреєва [1] та додаткового 3-х томного (1963-1969рр.) [2]. В I-му томі «Загальна ампелографія» основного видання приведені відомості про походження, класифікацію, будову і функції органів винограду, механічний і хімічний склад винограду, його використання. Він включає:

- історію ампелографічних досліджень за редакцією Негруля А.М. та Каца Я.Ф.;
- сімейство Vitaceae Lindley (Ampelidae Kunth) (нарис сімейства виноградних і його головних видів з їх короткою господарською характеристикою) за редакцією Негруля А.М.;
- палеонтологію виноградної лози за редакцією І.В. Палібанова;
- походження культурного винограду і його класифікацію за редакцією Негруля А.М.;
- будову виноградної лози за редакцією Баранова П.А.;
- методи ботанічного опису і агробіологічне вивчення сортів винограду за редакцією Лазаревського М.А.;
- технологічну характеристику винограду і продуктів її переробки (увологія) за редакцією Простосердова Н.Н.

В II - VI томах приведено опис основних районуваних перспективних сортів винограду СРСР:

- сорти від Аवासірхва до Донзеліно (II том);
- сорти від Жемчуг Саба до Лкени Чорної (III том);
- стандартні і перспективні сорти винограду (IV і V томи);
- сорти від Тербаш до Юмалак Білий (VI том).

Додаткове видання включає опис малорозповсюджених сортів винограду, характеристик основних сортів філоксеростійких підщеп і гібридів прямих виробників (II і III том). Закінчується «Ампелографія СРСР» довідковим томом [3] і атласом сортів винограду [4] до всього видання праці «Ампелографія СРСР» (основного і додаткового). В 1984р. видано том «Вітчизняні сорти винограду» з

описом сортів, виведених радянськими селекціонерами [5].

«Ампелографія СРСР» було відмічена Міжнародною організацією з виноградарства і вина, а саме колективу спеціалістів, які приймали участь у її розробці була присуджена спеціальна премія. В журналі цієї організації, який видавався в Парижі, в 1956р. в десяти номерах друкувались послідовно детальні реферати статей першого тому «Ампелографія СРСР», висвітлювались питання методики складання опису сортів для цього видання, приводились характеристики і вказувались райони культури в СРСР багатьох аборигенних, західноєвропейських сортів радянської селекції. В щорічнику Італійської академії виноградарства і виноробства за 1957р. (т. 9) була розміщена велика робота професора Далмасо і Інтало, в якій детально висвітлювались теоретичні питання першого тому, приводився опис місцевих сортів різних районів СРСР і сортів радянської селекції.

Значний внесок радянськими вченими був зроблений у вивчення диких форм винограду та встановлення його зв'язків з культурними сортами в різних районах виноградарства. Дослідження у цьому напрямку дозволили вченим вирішити ряд важливих питань систематики виноградної рослини взагалі та походження багатьох сортів винограду, що вирощуються у нас, зокрема. Серед радянських вчених, найбільший вклад в становлення систематики винограду зробив проф. О.М. Негруль. Його роботи присвячені класифікації сімейства Vitaceae (виноградових), історії та географії культури виноградарства були опубліковані в першому томі «Ампелографії СРСР» і у багатьох інших його роботах [1, с.16-39, 45-133].

Негруль запропонував в середині еколого-географічної групи європейського винограду (вид *Vitis vinifera* – виноград культурний), що займає найбільший, порівняно з іншими еколого-географічними групами, ареал розповсюдження з різко відмінними ґрунтово-кліматичними умовами виділити три групи, гілки (convar): східну (*orientalis* Negr.), басейна Чорного моря (*pontica* Negr.) та західноєвропейську (*occidentalis* Negr.). В середині першої з них проф. Негруль запропонував виділити ще дві підгрупи – *caspiса* і *antasiatica* Negr., а у другій – одну підгрупу – *balcanica*.

В силу великого різноманіття біологічних і господарсько-технічних ознак сорти винограду використовують в різних напрямках. А.М. Негруль в 1946р. запропонував класифікувати сорти винограду за їх використанням на наступні групи: столові (споживання в свіжому вигляді) для місцевого використання, вивезення (транспортабельні), збереження; для виробництва соків, концентратів, безалкогольних напоїв, компотів, маринадів, варення і інших кондитерських виробів); для виробництва сушеної продукції (ізіому, кишмишу, герміану, коринки, малаги); технічні для виробництва вин; сорти-підщепи: філоксеростійкі, морозостійкі, солестійкі, нематостійкі); для декоративних цілей.

Але цей поділ умовний, оскільки окремі сорти використовуються універсально [18].

Значний внесок в розвиток ампелографії радянського періоду зробив Простосердов Н.Н., який займався питаннями технологічної характеристики винограду і продуктів його переробки [1, с.401-462] та увологією (вивчення структурних компонентів грона та ягід винограду) [17].

Оскільки при визначенні сорту винограду виникають труднощі із-за великої їх різноманітності, модифікаційної і фенотипічної мінливості деяких ознак (окраска пагонів і ягід, ознак листків і ін.), розпочали використовувати визначники сортів винограду, де детально описані сорти для конкретної зони. Зокрема: «Определитель сортов винограда» М.А. Лазаревського [12], виданий в 1940 та 1959р. «Определитель основных сортов винограда СРСР» П.Х. Кіскіна, виданий в 1961, 1962, 1964 та 1969рр.

Визначник М.А. Лазаревського побудований за дихотомічною системою (теза – антитеза). Він включає 128 (1940р.) і 257 (1959р.) сортів, широко розповсюджених в нашій державі. В його основу покладена оцінка ягоди, грона, морфологічні ознаки листків, пагонів, деякі біологічні особливості.

Визначник П.Х. Кіскіна побудований за політомічним принципом і включає 250 сортів. До цього визначника надаються перфокарти, які дозволяють класифікувати сорти за окремими групами ознак, аналізувати і систематизувати їх. Зручність останнього визначника заключається в цифровому закодуванні ознак винограду, що дозволяє точніше ідентифікувати сорти навіть при відсутності деяких ознак.

Закодувавши за ознаками всі (2801) сорти, описані в «Ампелографії СРСР» П.Х. Кіскін в значній мірі розвинув порівняльну ампелографію. Нова система відкрила великі можливості для глибокого пізнання походження, класифікації сортів, порівняння їх за певними ознаками. Відповідно до цієї системи, можна закодувати і нові сорти, внести їх в загальний каталог, що суттєво розширить знання про них. При апробації сортів для кожного району бажано мати свій каталог сортів з описом всіх ознак, що полегшить роботу апробаторів [7].

Накопичений в процесі ампелографічних робіт матеріал з вивчення культурних і дикоростучих форм винограду дозволив ближче підійти до вивчення проблеми походження культурного винограду і встановлення класифікації сортів. Більш витриманою в науковому відношенні стала і методика ампелографічних досліджень.

Велику роль у розвитку ампелографічних досліджень відіграють колекції виноградників, які представляють собою багатий фонд сортів для селекції і виробництва. В них на єдиному земельному масиві зібрані сорти місцевих (аборигенних) і завезені із різних районів СРСР і зарубіжних країн (інтродуковані). В колекціях постійно проводять велику науково-дослідну роботу з вивчення сортів, розробки теоретичних основ ампелографії і впорядкуванню сортового фонду. Важливу роль у цьому

відіграли Всесоюзний науково-дослідний інститут рослинництва ім. Н.І. Вавилова і його філіали. В СРСР було 20 крупних і більш 50 дрібних колекцій винограду. Найбільш відомі з них: колекція Всесоюзного науково-дослідного інституту виноградарства і виноградарства «Магарач» (ВНДІВіВ «Магарач») в м. Ялта (1814р.) та унікальна колекція Українського науково-дослідного інституту виноградарства і виноградарства ім. В.Є. Таїрова (м. Одеса) [11].

Магарацька ампелографічна колекція, де зібрано біля 1800 сортів та була зразком не лише в галузі вивчення сортів, але і у відношенні розробки методики цього вивчення і порівняльної ампелографії. Де б в СРСР не закладалась колекція, починалась вона з того, що із Магарачу завозились сорти, а вже потім поповнювалась місцевими та нерайонованими сортами.

На сортах Магарацької колекції вели дослідження і виноградарі та винороби. Серед них М.Я. Орленко, М.А. Ховренко, А.М. Фролов-Багрєєв, Н.П. Бузін, М.А. Герасімов, М.А. Лазаревський і багато інших. Значення Магарацької колекції ще більше зростає з організацією при ВНДІВіВ «Магарач» редакції «Ампелографії СРСР». Магарач став загально визнаним центром ампелографії. Хранителями колекції її архівів і в той же час ампелографами-дослідниками стали І.Л. Зеленін, І.Л. Міщенко, П.М. Грамотенко [19].

Зеленін І.Л. виконував низку робіт з клонової селекції достатньої кількості промислових сортів для Криму, України, Північного Кавказу і Чорноморського побережжя Кавказу. Для «Ампелографії СРСР» ним було описано більше п'ятдесяти промислових і малорозповсюджених сортів.

І.Л. Міщенко займалась вивченням і дослідженнями сортів винограду на Магарацькій ампелографічній колекції та паралельно на ділянках сортодослідження та сорторозмноження, розкиданих по передгірних і степових районах Криму. На плечі Міщенко, яка стала завідувачем відділу ампелографії, лягла клопітлива і дуже відповідальна робота зі збору матеріалів, редагування та підготовки до друку трьох заключних томів «Ампелографії СРСР» з описами малорозповсюджених сортів винограду і довідкового тому. Міщенко виконано 96 описів сортів в «Ампелографії СРСР». Для міжнародного ампелографічного реєстру, який видавався в Парижі, нею складено 13 детальних описів кримських сортів. Результатом багаторічної роботи із зв'язування сортів, встановлення їх істинних назв і синонімів Міщенко складений «Каталог сортів ампелографічної колекції ВНДІВіВ «Магарач» [9].

Сумісно з М.А. Лазаревським на Магарацькій ампелографічній колекції працював Грамотенко П.М. У співавторстві з М.А. Лазаревським ним виведені сорти Десертний, Пухлякоський новий, Новочеркаський, Придонський перший. Ампелографія супроводжувала роботи з практичної селекції. Грамотенко приймав участь в завершенні видання «Ампелографії СРСР», підготовці до видання

атласу «Кращі сорти винограду СРСР» з текстом на російській та французькій мовах [13].

Центром ампелографічних досліджень в радянські часи на території України був Український науково-дослідний інститут виноградарства і виноградарства ім. В.Є. Таїрова, де була створена колекція із 1200 сортів, з них 100 сортів підщеп. Були колекції на опорних пунктах в Кам'янець-Подільську, Чернігові, Донецькій дослідній станції, Одеському та Луганському сільськогосподарських інститутах, Ботанічному саді Дніпропетровського університету [15 с. 492].

В Україні, на відміну від інших виноградних районів СРСР аборигенних сортів дуже мало. Основу сортименту становлять західноєвропейські та бессарабські сорти і гібриди – прямі виробники. Тому основна мета сортовивчення зводилась до господарсько-виробничої оцінки інтродуктивних сортів, сортів нової селекції і підщеп.

Значні роботи з ампелографії, які проводились в Українському НДІ виноградарства і виноградарства ім. В.Є. Таїрова зв'язані іменем *О.С. Комарової*. Основний напрямок дослідження Комарової – сортовивчення і сортодослідження винограду. Весною 1941р. нею була закладена ампелографічна колекція з 400 сортів, але в роки 2-ї Світової війни вона повністю загинула і всю роботу прийшлося розпочинати з початку. В новій колекції були зібрані всі стандартні сорти Радянського Союзу, тобто найбільш цінні районовані в місцевих умовах, в тому числі великий набір грузинських, середньоазійських і західноєвропейських сортів, а також угорських сортів нової селекції – всього понад 600 сортоназв, по 100 кущів кожного сорту. Під керівництвом Комарової закладались ділянки сортовивчення на опорному пункті під Києвом і на Донецькій дослідній станції виноградарства [7].

Серед численних наукових робіт Комарової велику увагу займають праці, присвячені виноградному сортименту України, його удосконаленню. Деякі з них: «Стандартні сорти винограду Української РСР» (1948р.), «Український сортимент винограду» (1953р.), «Результати сортовивчення винограду на Україні» (1962р.). А «Настільна книжка виноградаря», в якій нею написано розділ «Сорти винограду», вийшла в світ п'ятим виданням. Слід відмітити велику участь Комарової в підготовці «Ампелографії СРСР». В інституті ім. Таїрова вона керувала авторським колективом, який приймав участь у виданні цієї великої праці [13].

Вивчення сортів винограду було організовано за єдиною програмою і методикою у всіх основних природних зонах України. В результат була надана оцінка поведінки в умовах України великого набору сортів. Дослідження показали перспективність низки столових сортів угорської селекції (Королева виноградників, Матяш Янош та інші), нового сорту італійської селекції Альберто Пірвано, а також відомих західноєвропейських сортів Альфонс Лавалле і Ройяль Він'ярд. Ці сорти були включені в районований сортимент Української РСР [8].

Завдяки вивченню технічних сортів районований сортимент УРСР був поповнений новими для республіки сортами. Це – червоні: Мерло, Матраса, Хіндогни, Піноменьє, Сапераві довго ягідний та інші; і білі – Нейбургер і Мускат Оттонель. Особливої уваги заслуговує сорт Мускат чорний ранній (Марсельський ранній), який щорічно забезпечував в умовах Одеси отримання кондиційної сировини для десертних вин високої якості [14].

Ампелографічна колекція, закладена в 1947-1952рр., була джерелом величезного вихідного матеріалу для проведення схрещування при виведенні нових сортів і дозволила зробити декілька узагальнень з окремих питань теорії інтродукції. Однак поява нових сортів як вітчизняної, так і зарубіжної селекції, результат глибокого вивчення сортового фонду виноградних районів СРСР, висунули задачу створення при інституті нової колекції, що і було здійснено в 1960-1962рр. Ця колекція включала уже 1000 сортів [7].

Висновки: дослідивши історіографію ампелографії радянської доби 20 століття, видно що основні результати ампелографічних досліджень цього періоду відображені в колективній капітальній праці «Ампелографія ССРСР» (1946-1969рр.), в складанні якої приймало участь біля 300 спеціалістів. Серед них: Фролов-Багреєв А.М., Лазаревський М.А., Негруль А.М., Кац Я.Ф., Болгарев П.Т., Простосердов Н.Н., Грамотенко П.М., Іванова Є.Б., Комарова О.С., Кіскін П.Х. та інші. Ще одним досягненням ампелографії радянського періоду є те, що для визначення сортів винограду розпочали використовувати визначники сортів винограду з деталізованим описом сортів для конкретної зони (визначники Лазаревського та Кіскіна). Не можна не відмітити визначального впливу колекцій закладених виноградників на формування напрямів і методів ампелографічних досліджень, зокрема: колекція Всесоюзного науково-дослідного інституту виноградарства і виноградарства «Магарач» та колекція Українського науково-дослідного інституту виноградарства і виноградарства ім. В.Є. Таїрова.

В результаті ампелографічного вивчення культурованих в СРСР сортів винограду виявлені цінні місцеві та інтродуковані сорти, проведена робота по впорядкуванню і інвентаризації сортового складу. При вирощуванні рослин в єдиних умовах вдалось ідентифікувати і розпізнати омоніми (сорти з різними ознаками, які мають одну і ту ж назву) і синоніми (сорти з однаковими ознаками, які мають різні назви в різних регіонах).

Список використаних джерел

1. Ампелографія ССРСР. Общая и частная ампелография: в 6 т. / отв. ред. проф. А.М. Фролов-Багреев. Москва: Пищепромиздат, 1946-1956.
  - Т.1. Общая ампелография / сост.: П.А. Баранов, Я.Ф. Кац, М.А. Лазаревский и др., 1946. 494 с.
  - Т.2., 1953. 404 с.
  - Т.3., 1954. 396 с.
  - Т.4., 1954. 420 с.
  - Т.5., 1955. 440 с.

- Т.6., 1956. 432 с.
2. Ампелография СССР. Малораспространенные сорта винограда: в 3 т. / ред. коллегия: отв. ред. проф. А. М. Негруль и др.; Всесоюз. науч.-исслед. ин-т виноделия и виноградарства "Магарач" Госплана УССР. Москва: Пищепромиздат, 1963-1966.
    - Т.1., 1963. 582.
    - Т.2., 1965. 572 с.
    - Т.3., 1966. 628 с.
  3. Ампелография СССР. Справочный том / ред. коллегия: отв. ред. проф. А.М. Негруль и др.; Всесоюз. науч.-исслед. ин-т виноделия и виноградарства "Магарач" Госплана УССР. Москва: Пищепромиздат, 1970. 488 с.
  4. Ампелография СССР. Атлас лучших сортов винограда СССР. Москва: Колос, 1972. 224с.
  5. Ампелография СССР. Отечественные сорта винограда / ред. коллегия: Голодрига П.Я. Москва: Легкая и пищевая промышленность, 1984. 504 с.
  6. Ампелография СССР. Справочный том. Отечественные сорта винограда. Москва: Легкая и пищевая промышленность, 1984. 504с.
  7. Энциклопедия виноградарства: в 3 т. Кишинев: Главная редакция Молдавской Советской Энциклопедии, 1986-1987.
    - Т.1., 1986. 502 с.
    - Т.2., 1986. 502 с.
    - Т.3., 1987. 513 с.
  8. Иванова Е.Б. Каталог сортов винограда. Кишинев: Штиинца, 1976. 310 с.
  9. Каталог сортов ампелографических коллекций СССР. Ялта, 1962. 495с.
  10. Лазаревский М.А. Методы ботанического описания и агробиологического изучения сортов винограда. *Ампелография СССР* / под ред. проф. Фролова-Багреева А.М. М.: Пищепромиздат, 1946. Т.1. С. 347-401.
  11. Наумова Л.Г. Ампелографические коллекции: история и современность. *Адаптивное ведение виноградарства (селекция, питомниководство, технологии возделывания, виноделие): 2004: материалы науч.-практ. конф., 19-23 апреля 2004 г. Новочеркасск, 2004. С. 49-57.*
  12. Определитель сортов винограда / Лазаревский М.А. [Введ. проф. А.М. Негруль]; М-во сельского хозяйства СССР. Упр. виноградарства. Всевос. науч.-исслед. ин-т виноградарства и виноделия. Москва: изд-во и типолитограф. Изд-ва М-ва сельского хозяйства СССР, 1948. 91 с.
  13. Пелях М.А. История виноградарства и виноделия Молдавии. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1970.183с.
  14. Пелях М.А. Справочник виноградаря. Москва: Колос, 1982. 318 с.
  15. Перстнев Николай Данилович. Виноградарство. Кишинев, 2001. 614с.
  16. Пономарёв В.Ф., Верновский Э.А., Трошин Л.П. Дух личности вечен: во власти винограда и

вина. Воспоминания коллег и учеников о профессоре П.Т. Болгареве. Краснодар: КубГАУ, 2011. 216 с.

17. Простосердов Н.Н. Изучение винограда для определения его использования (увология). Москва: Пищепромиздат. 1963. 80 с.

18. Трошин Л.П. Ампелография и селекция винограда. Краснодар: Издательский цех «Вольные мастера», 1999. 138 с.

19. Трошин Л.П., Носульчак В.А. Краткий анализ мирового генофонда винограда и принципы формирования ампелографической коллекции России. *Вино и виноград России*. 1998. Специальный выпуск. С. 11-14.

Pydoprihora I. I.

postgraduate student,

National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi

INFORMATION AND PROPAGANDA SUPPORT IN THE NAVAL FORCES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN 1992-2014: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

Підпригора Ігор Іванович

ад'юнкт,

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В 1992-2014 РОКАХ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Summary: The article deals with theoretical and methodological aspects of information and propaganda support in the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine in 1992-2014.

The essence, content, purpose and tasks are defined, functions are singled out. Based on the specifics of the activity of the Ukrainian fleet, a number of additional functions have been identified, previously unpublished by domestic researchers of information and propaganda support. The features and peculiarities of information and propaganda support as a historical process are also revealed. The affiliation of the informational and propaganda support of the Naval Forces of the Armed Forces to the "eastern" model of informational work in the troops is substantiated.

Анотація. У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти інформаційно-пропагандистського забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України в 1992-2014 роках. Визначено сутність, зміст, мету і завдання, виокремлено функції. Виходячи зі специфіки діяльності українського флоту визначено ряд додаткових функцій, раніше не виділених вітчизняними дослідниками інформаційно-пропагандистського забезпечення. Також розкрито характерні риси і особливості інформаційно-пропагандистського забезпечення як історичного процесу. Обґрунтовано належність інформаційно-пропагандистського забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України до «східної» моделі інформаційної роботи у військах.

Key words: Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine, information and propaganda support, functions, regularities, tendencies.

Ключові слова: Військово-Морські Сили Збройних Сил України, інформаційно-пропагандистське забезпечення, функції, закономірності, тенденції.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день Збройні Сили України переживають новий етап свого розвитку. Важливими аспектами військової реформи є створення комунікаційних спроможностей на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях, зміна ментальності (образу мислення) особового складу у відповідності з європейськими цінностями [1].

Відбуваються трансформації інформаційно-пропагандистського забезпечення і в Військово-Морських Силах. Для удосконалення системи комунікацій буде доцільним використання досвіду організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Військово-Морських Силах Збройних Сил України в 1992-2014 роках, який до цього часу

не узагальнювався. Ця обставина зумовлює необхідність розгляду теоретико-методологічних аспектів інформаційно-пропагандистського забезпечення українських Військово-Морських Сил в означений період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доволі незначна кількість українських науковців зверталася до визначення методологічних засад інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України. В цій царині слід відзначити наукові праці як колективів авторів наукових установ та військових навчальних закладів України, так і окремих науковців [2-7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на певний інтерес